

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

Ш

29492.



ЛННБ України ім.В.Стефаніка



01091457 (R)

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

Ч. 29492.

2007
2012



29492

ФИЗИОГРАФИЧНЫЙ

НАЧЕРКЪ

повздовжної долини горѣшнёго Сяну

зъ мапою.

Спорудивъ

на підставѣ власныхъ слѣдженій

АНАТОЛЬ ВАХНЯНИНЪ

професоръ исторіи и географіи на гимназій академичній у Львовѣ.



У ЛЬВОВѢ,

Накладомъ автора.

Зъ друкарні Товариства имени Шевченка,

підъ зарядомъ Фр. Сарницкого.

1878.

551.482.2 (с47.74)

80 К.

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И 46 115

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

Физиографичный Начеркъ

повздожной долины горѣннѣго Сяну.

Хотя паралелизмъ въ будовѣ Лѣсныхъ Карпатъ допускае вытворене численныхъ повздожныхъ долинъ, котры въ системахъ горскихъ суть звычайно добрыми стоковищами воздушныхъ опадѣвъ, то мимо того, зъ посередѣ приплывѣвъ и притокѣвъ такъ области Вислы якъ и Днѣстра, одинъ лишень Сянъ выбравъ собѣ повздожну долину, щобы нею частину водного богатства пѣвнѣчныхъ убѣчій Лѣсныхъ Карпатъ понести въ дарѣ Балтицкому морю. Прочіи его товаришѣ, не выймаючи навѣтъ и поважнѣйшого Стрыя, залюбились бѣльше въ долинахъ поперечныхъ, а если котрому зъ нихъ зъ конечности вже прійшло ся жолобати русло свое въ якѣй повздожнѣй долинѣ, то доконуе вѣнъ сего дѣла зъ великою, видимою неохотою, и по найкоротшѣмъ бѣгу, знайшовши якій небудь проломъ, старае ся всѣми силами, перекотити свои воды въ долину поперечну. Якъ бы нашимъ горскимъ водамъ можна присудити яку-то душу, мы мусѣли бы признати, що всѣ они суть санвиничного уснобленя, такъ якъ всѣ старають ся чимъ скорше выдергись зъ обнятій горскихъ, а до того выбираютъ собѣ провалистѣ, поперечнѣи яры, карпатскѣи каніоны. Всѣ они хотять бути „быстрицами.“

Якъ колись у фізіографичной комисіи краковской або у товариства географичного вѣденського буде змога, на-
 громадити бѣльше даныхъ до плястики Карпатъ, то думаю,
 що причиною сего характеристичного прояву въ бѣгу
 нашихъ гѣрскихъ рѣкъ виявить ся на певно не пра-
 вильне нахилене повздожнихъ долинъ, або, инакше
 сказавши, тая обстановка, що будова ихъ похожа на бу-
 дову подовжистыхъ котлинъ зъ низькимъ выщербомъ у
 однѣмъ боцѣ, крѣзь котрый быстриця покvapно переливає
 свой воды въ сусѣдну другу и третю котлину. Колижъ
 сей характеристичный проявъ ставъ ся уже правиломъ
 для бѣгу всѣхъ припльовѣвъ и притокѣвъ згаданныхъ обла-
 стей рѣчныхъ, то думаю, що фізіографичный начеркъ
 повздожной долины, одинокои на цѣли Лѣснѣй Карпаты,
 вздовжъ котрой Сяну въ горѣшнѣмъ бѣгу котить свой
 воды, повиненъ позыскати для себе бѣльше интересу.
 Жаль лишень, що по недостатку часу не мѣгъ я навѣ-
 стити всю повздожну долину, почавши вѣдъ верховій
 Сяну по мѣсто Сянокъ, де вѣнъ у перше свѣи пѣвнѣчно-
 захѣдний бѣгъ змѣняе на прямо-пѣвнѣчный. Начеркъ мѣи
 обѣиме проте долину Сяну лишень вѣдъ жерель сеѣ рѣки
 до першого еѣ пролому межи Отритомъ и Товстою, на
 просторони 86 кильметрѣвъ.

Для докладнѣйшого перегляду досыть сухого пред-
 мету, дѣлю розправку на чотыри уступы. Въ першѣмъ
 подаю головный нарисъ будовы долины въ загалѣ; въ
 дальшихъ трехъ уступахъ поясняю плястику долины:
 а) Вѣдъ жерель Сяну по Кичеру Соколицку; б) вѣдъ
 Кичеры Соколицкои по Смѣльникъ; в) вѣдъ Смѣльника по
 проломъ коло Товстои. Для короткости называю долину
 вѣдъ Кичеры Соколицкои по Смѣльникъ — долиною При-
 сяньскою; долину понизше Смѣльника по проломъ коло
 Товстои — долиною Приотритскою. При тѣмъ мушу
 зложити прилюдну подяку Всечесному отцю Льву Войто-
 вичу и Благородному В. Терлецкому, властителеви Смѣль-
 ника за ласкаву помѣчь, котру подали менѣ въ часѣ моеи
 подорожѣ. До поясненя розправки нехай послужить мапка,
 въ котрой бѣгъ Сяну знятый естъ зъ генеральной карты
 королевства Галичины и воеводства Буковины, выданой
 ц. к. войсковымъ географичнымъ институтомъ въ роцѣ
 1870. Головнѣй пасма гѣрскѣи, обмежуючѣи горѣшню долину

Сяну, суть задля упрощеня рисунку вѣддані грубыми линіями.

Будова повздожної долины Сяну вѣ загалѣ. Повздожну долину горѣшнѣго Сяну вытворюють чотырї головнѣйшї групи гѣрскї, о бѣльше менше пасмоватѣмъ укладѣ. Праворучъ взнеслось Сяньске, котрого хребтомъ иде линія дѣлу водного европейского, и Отрита, обмеженный вѣдъ всходу долинами Смѣльничка, котрый вливаецъ у Сянь вѣ Смѣльнику и Росолинки, котра коло Хрѣвта изъ нимъ лучить ся. Лѣворучъ розложилась група Сяну - Ступосянки, зъ Галичемъ яко головнымъ вершкомъ, и Ступосянко-Ветлинська, богата вѣ полонины. Обѣ захѣднї группы видвинулись о якихъ 350 метрѣвъ выше по надъ всхѣднї. Тымъ дастъ ся имовѣрно вытолкувати обстановка, що русло Сяну наблизилось значно до обножїй всхѣднихъ группъ. Якъ бы захѣднї группы, котрї для выгоды навзу Галицкою и Ветлинською, належали до молодшої формаци геологичной, а не зарѣвно якъ и обѣ всхѣднї до формаци пѣсковця карпатского, то можна бы сказати, що русло Сяну зѣстало зѣпхане до всходу пѣсля звѣсного правила. До загальнихъ вѣдзнакъ згаданихъ группъ належить еще додати, що головный хребетъ Сяньского и Отрита спадає досыть нагально и строמו до долины Сяну, коли противно обѣ захѣднї группы высылають туды свой обноги, котрї, наблизуючись до русла, звѣльна обнижаютъ ся.

Сянь вѣдъ жерель своихъ по Кичеру Соколицку. Початокъ свѣй мае Сянь на пѣвнѣчнѣмъ убочи головного хрѣвта Лѣсныхъ Карпатъ, пѣдъ Бескидомъ Великимъ, вершкомъ на 1004·4 м. высокимъ (40° п. ш. 40° 34' в. д. вѣдъ мер. Фер.) Тутъ подыбуемо два жерела его. Одно, бѣльше на захѣдъ положене, журчить зъ пѣдъ ялицевого лѣса, прозваного Рубанею або Припѣрцѣ, на высокости 874·4 м.; друге, всхѣдне, знаходить ся на якихъ 100 крокѣвъ далеко вѣдъ гостинця, котрый веде зъ галицкой Турки до угорского Усока, пѣдъ лѣсомъ Дѣвче, о 50·2 м. низше вѣдъ першого. Околицию прижерельну становить полога сѣножать (полянка), окру-

жена релятивно дуже низькими вивышеннями, по котрой, не врѣзуючись глыбоко въ млаковатый грунтъ, сплывае Сянь двома незначными рѣвчаками. Я мѣривъ водне богатство обохъ жерель и подыбавъ, що оба достарчуютъ ледви 60 литерь воды на годину. Якъ бы не млаковатый грунтъ, богатый въ зашкѣрню воду, котрый на кождѣмъ кроку нашего повореженця засилае своими засобами, то жереляна вода не знати чи выстарчила бы на достаточне звохчене самоижь досыть просторои полянки.

Вздовжь обохъ рѣвчакѣвъ тянуть ся порозриваною смугою низькй корчѣ зкошлявѣлои бучины, вѣлхи и верболозы. Въ рѣвной высокости зъ захѣднымъ жереломъ находится еще кѣлька селяньскихъ хатъ, а побиля нихъ сѣножати и управнй поля пѣдъ овесъ, ячмѣнь, яре жито и бараболу. Опускаючи полянку, лучать ся оба рѣвчаки въ одинъ поточокъ, котрый справивши своѣ бѣгъ на пѣвночь, вступае въ село Санки. Майже насупроти церкви досылае ему релятивно невысока Червона Сигла малый притѣкъ.

Долина Сяну вздовжь Сянокъ и села Беніовы ажъ по Кичеру Соколицку мае однакожь еще заедно характеръ поперечнои долины, то естъ представляе ся досыть яроватою. Зъ правого боку супроводжае еѣ довшій хребетъ Кичеры Сяньскои (876·5 м. в.), вѣдтакъ низшй вершки Голѣната и Сиголка, а остаточно пасмоватый Бычокъ (831·8 м. в), на котрого хребетъ зъ головного пасма Лѣсныхъ Карпатъ вступае линия дѣлу водного европейского. Зъ лѣвого боку наблизились до русла Сяну стѣжковатй, ялицевыми лѣсами покрытй обноги Кѣнчика Букѣвского (1242·9 м. в.) и Розсыпанця, котрй належать до складу группы Галицкои. Они приходять пѣдъ именами: Хащовате, Плосинъ або Шандрѣвщина, Чисте, Бучникъ, Берце и Шовбъ. Сей послѣдний опинивъ ся уже въ селѣ Беніовѣ, повыше церкви. Сянь, котрого русло не стало ширше надъ 2—8 м., оплывае згаданй обноги въ маленькихъ закрутахъ (серпентинахъ). Тутъ и тамъ губить ся строго яроватый характеръ долины, она стае ширшою (до 40 м.), а по положистыхъ убочахъ еѣ, по такъ званыхъ облазахъ, выступаютъ спорадично сѣножати або управнй куснѣ поля, котрй однакожь пѣд-

часть нагальной повени гóрской норовистый Сянь заливає. При звичайнóмъ станѣ воды глыбокóсть его не переви́шає нѣгде 20 сантиметрòвъ. Хотяи по дорозѣ до Беніовы пріймивъ вòнъ въ себе уже чотырї поменшї притоки, то мимо того скорòсть бѣгу выноситъ лишень 6 м. на мину-ту. Въ самòмъ руслици не видко еще нѣгде вымытыхъ покладòвъ пѣсковця; дно покрыває верства гумусу. Вòдъ всхòдного жерела до села Беніовы, котре розложилось на широкòмъ, релятивно дуже низькòмъ хребтѣ, лѣворучь рѣки, уплывъ Сянь 10·5 кильметрòвъ. Доконаний тутъ мною гипсометричний помѣръ выказавъ, що зеркало рѣки (насупроти церкви) обнизилось о 155 м. Спадъ Сяну вы-носивъ проте 15 м. на 1 км.

Понизше Беніовы взноситъ ся Кичера Соколицка (829·9 м. в.). Єсть се найдальше на всхòдъ высунена, лѣсомъ покрита обнога лрупы Галицкои, котра молодому Сяну ставить першу важнѣйшу запору и змушує его до малого збоченя. Збоченя сего доконує Сянь до всходу розкритымъ пòвколомъ. Всахòднї убоча Кòнчика Букòв-ского, такъ званої Сиглы Беніовскої и самогожь Галича достарчають єму почавши вòдъ Сянокъ значнѣй-ше множество воды шѣстьма притоками, межи котрыми Беніовецка рѣка займає перше мѣсце. Зъ правого боку впадають до него два поменшї притоки зъ убочїй Бычка. Мимо того не перепливає Сянь сего першого значнѣйшого закруту зъ великою скоростею. Въ Терна-вѣ выжнòй, де по 13 кильметрòвòмъ бѣгу минувъ Кичеру Соколицку, выказавъ гипсометричний помѣръ, що зеркало Сяну вòдъ Беніовы до мѣсця помѣрового (пòдъ мостомъ, насупроти коршмы) обнизилась ледви о 111 м., що проте спадъ его доокола Кичеры бувъ не дуже на-гальный. Рòвно незначною була такожъ и скорòсть бѣгу. Въ руслѣ, на 6—8 м. заширокòмъ посувалась струя Сяну въ пересѣчи не скорше якъ 8 м. на минуту.

Долина Присяньска, вòдъ Кичеры Со-колицкои по Смòльникъ. Оплывши Кичеру Со-колицку вступає Сянь у властиву повздовжну долину. Про єѣ будову въ загалѣ згадувавъ я уже выше. Яро-ватòсть, що до теперь цѣхувала долину Сяну и свобòднїй розвòй русла спиняла, уступає нагло. Здає ся, мовъ



бы рѣка, а вразъ зъ нею и все порѣче, зыскавши значно на просторости, легше стали дыхати. Сянъске и Галицка група, котрѣ супроважають Сянъ ажъ до Смѣльника, розступились зъ своими головными хребтами на якихъ 10 кильметрѣвъ далеко, русло стае чимъ разъ ширше (на 6—24 м.), рѣка зыскуе заедно на глыбокости (—0·5 м.), по обохъ сторонахъ зарисовують ся береги, котрыхъ высокѣсть сягае вѣдъ 1—16 м. Именно тамъ становлять ся они высшими и стрѣмкими, де рѣка, нагнавшись на обногу, еѣ звѣльненка пѣдмывае. Въ самѣмъ руслѣ видкѣ повсюды поклады пѣсковця карпатского, а по зарѣнкахъ дрѣбнѣйша рѣнь, котру зъ поблизкихъ убочѣй наносять значнѣйшѣй уже притоки.

Зъ дороги, котра веде зъ Бенѣовы черезъ Кичеру Соколицку до Тарнавы вижнои, представилась менѣ вся Присяньска долина ажъ по Смѣльникъ дуже выразно и плястично. Сянъ наблизивъ русло свое бѣльше до Сянъского, що понадъ его зеркало взнеслось въ пересѣчи на 200 м. и повсюды досыть нагло до его опадае. Повздовжъ лѣвого берега рѣки простерлись майже полого (горизонтально) сѣножати и пасовиска на перемѣну зъ управными полями. Денеде подыбуемо уже ширшѣ зарѣнки. Чимъ дальше вѣдъ русла, тымъ высше пѣдноситъ ся порѣче и переходить звѣльна въ позорну горбоватину. Дперва на 2—3 км. на захѣдъ вѣдъ русла выступають на видъ стрѣмѣй убоча головного хребта группы Галицкой, покритѣй зъ долу темными ялицевыми лѣсами, высше — низькою бучиною, понадъ котрою простерлись всюды травнистѣй полонины.

Сянъске, супроважаючи долину Сяну зъ правого боку, прѣймае по дорозѣ кѣлька рѣжныхъ назвъ. Насупроти Тарнавы вижнои зве ся оно Сянъске Яблѣньске, понадъ Тарнавою нижною — Сянъске Тарнавске (856·4 м. в.), насупроти Дзвиняча — Сянъске Шандрѣвске зъ обногою Маргитинь, коло Дыдѣовой — Червоный Верхъ (811·8 м. в.). Зъ однолитого пасма, котре простягнулось въ направленю вѣдъ полудневого всходу до пѣвнѣчного захѣду, выступають въ двохъ мѣсцяхъ масивнѣй обноги и змушують слабосильный Сянъ до вытвореня двохъ значнѣйшихъ закрутѣвъ. Першою обногою есть Локицка Кичера (780·7 м. в.), на пѣвъ дороги межи Дзвинячемъ а Дыдѣовою; другою есть такъ

звана Обнѣжка Дыдіовска. Доперва вѣдъ Смѣльника стяе ся бѣгъ Сяну на ново правильнымъ.

Видъ и будова группы Галицкой суть подекуды вѣдмѣннѣи. Зъ долины Сяну (зъ обоухъ Тарнавѣ) представляе ся група Галицка яко однолитый, величавый валь, на котрѣмъ понадъ всѣ другѣи вершки взнѣсь ся смѣливо, мовь бы яка острица, нагѣи шпиль Галича (1327·9 м. в.) зъ низшимъ сусѣднымъ и бѣльше заокругленнымъ Кіевцемъ. Вѣдъ Галича на пѣвнѣчный захѣдъ выдвигнулось Лукове Бердо (1306·5 м. в.), а ще дальше вершокъ Вилки (1006 м. в.). Всѣ они вѣддѣлились одинъ вѣдъ другого сѣдловатыми заглибинами, зъ за котрыхъ выглядаетъ вѣ паралельномъ, однакожь дальше положенѣмъ пасмѣ Широкой Верхъ (1260 м. в.) и Устрицка полонина. На дѣлѣ становить Галич осередокъ всеи группы. Вѣдъ него, неначе лучи, выходятъ на всѣ стороны рамена, зъ котрыхъ пѣвнѣчно-захѣдне, найдовше, зъ Луковымъ Бердомъ и Вилками, супровожае долину Сяну ажъ до Смѣльника и урываеь досыть нагло при поперечной долинѣ рѣчки Ступосянки. Паралельно до сего пѣвнѣчно-захѣдного рамени, близше уже до русла Сяну, по правѣмъ боцѣ потока Мучного простерлось низше пасмо, котре приходитъ пѣдъ именемъ Дзвиняцкой полонины. И зъ сеи группы, подобно якъ зъ Сяньского дѣлу, зблизились до русла Сяну двѣ значнѣйшѣи обноги, именно Кичера Дыдіовска, насупроти Дыдіовы и Черешня (763·7 м. в.), понадъ Смѣльникомъ. Они то вразъ зъ повыше згаданю Кичерю Локицкою и Обнѣжкою Дыдіовскою зневолюють Сянь до вытвореня знаныхъ намъ уже двохъ серпентинъ.

На просторони вѣдъ Кичеры Соколицкой по Смѣльникъ, де, довершивши свой закруты, Сянь справляе свѣи бѣгъ оыть на пѣвнѣчный захѣдъ, зробивъ-емъ три гипсометричнѣи помѣры, именно вѣ селахъ Дзвинячи, Дыдіовѣ (на супроти церкви) и вѣ Смѣльнику (за дворомъ)¹⁾. Результатъ выказавъ, що Сянь по 35·9 кильметровѣмъ бѣгу, вѣдъ Тарнавы выжной по Смѣльникъ, обнизивъ свое зеркало лишень о 114·3 м., що проте и долина сго дуже

¹⁾ Высокѣть зеркала Сяну выносила вѣ Тарнавѣ выжной 608·3 м. вѣ Дзвинячи - 603 м.; вѣ Дыдіовѣ - 570 м.; вѣ Смѣльнику - 494 м.

звѣльненъка похилилася, — а ся обстанова есть, якъ звѣсно, выключною пытоменностею всѣхъ повздовжныхъ долинъ.

Въ Дзвинячи зустрѣвъ я у першій разъ въ руслѣ Сяну кѣлька малыхъ острѣвцѣвъ. Всѣ они суть наспами камѣнными, котрѣ вытворюе Сянь пѣдчасъ наглыхъ пове-ней зъ весны, коли глыбокі снѣги по горахъ топнѣють, або въ часѣ лѣтнихъ зливъ. Понизше Дзвиняча оплывае Сянь Локицку Кичеру, вѣдтакъ Кичеру Дыдѣовску, Обнѣжку Дыдѣовску и Черешню.

Въ Дыдѣовѣ приберае Сянь видъ значнѣйшой вже рѣчки. Русло еѣ розширилось до 24 м.; по обохъ бокахъ простерлись широкі зарѣнки, або сѣножати; глыбокѣсть взроста въ пересѣчи до 60 сантиметрѣвъ, тѣлько скорѣсть бѣгу не перейшла нѣгде 16 м. на минуту. Дотычно сѣ послѣдной належитъ примѣтити, що она правильно зави-ситъ вѣдъ того, чи русло рѣки простерлось въ однѣмъ направленю зъ напрямомъ (das Streichen) покладѣвъ пѣсковця, чи укосно або и прямиовѣсно до сегожъ напруму. У першѣмъ случаю бувае скорѣсть бѣгу завсѣгды менша; вода плыне супокѣйно мовъ бы нарочно выжолобаными бороздами. У другѣмъ случаю становлять навпоперекъ простертѣ поклады пѣсковця малѣ пороги, котрѣ неглыбока струя не въ силѣ поницити. Спинившись передъ ними, перекочуе ся вѣдтакъ по нихъ скоро и зъ шумомъ.

Межи Обнѣжкою Дыдѣовскою и Черешнею звужае ся долина Сяну и прѣймае навѣтъ мѣсцями видъ яроватости, котра уступае доперва понизше села Ж у р а в и н а. Вѣдъ Кичеры Соколицкой почавши по Смѣльникъ прѣймивъ Сянь надъ 24 бѣльшихъ або меншихъ притокадѣвъ. Зъ сихъ належать Б о б е р к а и С м ѣ л ь н и ч о к ѣ (зъ правого боку), Л и т м и р ь, Т а р н а в к а, М у ч н ы й и С т у п о с я н к а (зъ лѣвого боку) до значнѣйшихъ быстрицъ.

Долина Приотритска, вѣдъ Смѣльника по проломъ. Понизше Смѣльника вступае Сянь въ другу половину своей повздовжной долины, въ такъ звану Приотритску. Будовою своею похожа ся долина на долину Присяньску. Зъ лѣвого боку супровожае русло Сяну г р у п а В е т л и н ь с к а. Головнымъ хребтомъ, на котрѣмъ взно-

сять ся вершки Цариньске (1289·4 м. в.), Ветлиньска полонина (1244·8 м. в.) и думный Смерекъ (1214·5 м. в.), вѣддалилась она — подѣбно якъ Група Галицка — вѣдъ русла Сяну на якихъ 7—10 км., и высылае туды лишень низшій свой обноги, котрї покрытї лѣсами буковыми и ялицевыми приходять по найбѣльшой части пѣдъ именами Магуръ. За те наблизивъ ся до Сяну однолитымъ валомъ пасмоватый Отритъ и спадае до него досыть нагло и строמו. На хребтѣ сего лѣсистого валу взнѣсь ся понадъ Смѣльникомъ Троханецъ (930·3 м. в.), а насупроти села Гульске — Отритъ Гульщаньскій (837·5 м. в.). Зъ Троханця представляе ся чудесный видъ на поперечну долину Ступосянки, куды веде добра и найкоротша дорога зъ долины Сяну на Угорщину. Понадъ Ступосянкою вѣдъ заходу сторчить широка Магура Ступосяньска (1008 м. в.). Двѣ еѣ обноги Бердо и Макѣвка высунулись близенько до Сяну коло Процѣсного и Дверничка. Долина рѣки розширилась за те на якихъ 1500 м. въ сторону до Отрита, и на нѣй подыбуемо спорадично будъ сѣнокати, будъ управнїи поля. Широкодѣть русла взросло вже до 40 м.; на днѣ рѣки видко окрѣмъ покладѣвъ пѣсковця грубу рѣнь, котра звычайно выстае понадъ зеркало; береги скелистї вывысшились всюды на 6—8 м., а мѣсцями по закрутахъ вынеслись облазы стромо въ гору и до 30 м.; глыбокѣдѣть воды доходить вже до одного метра.

Понизше Макѣвки, де Берегѣвска рѣка зъ лѣвого боку впадае до Сяну, розкрывае ся видъ на Магуру Дверницку (896·7 м. в.) и подальшу Ветлиньску полонину (1244·8 м. в.). Хребетъ Магуры Дверницкой, продовжуючись въ направленю до пѣвнѣчного заходу, выступае насупроти Хмелю и села Руского яко Магура Рущаньска, дальше повисше Затварницѣ яко Магура Затварницка, повисше Гульского яко Магура Гульщаньска, понадъ Кривымъ яко Магура Кривецка, понадъ Творильнымъ яко Творильчикъ и Щитиско, а остаточно понадъ Студеннымъ яко Тыя. Всѣ тї Магуры суть послѣдними обногами головного пасма Групы Ветлиньской.

Подѣбно якъ въ Дверничку и Процѣснѣмъ, такъ еще и въ Хмелю долина Сяну розкрылась бѣльше въ сторону

до Отрита, чимъ до заходныхъ обногъ. Допера въ Затварници, де находить ся бродъ черезъ рѣку, наблизивъ ся Сянъ дуже значно до Отрита, можъ бы сказати, що вонъ подмывае непосредно его стромй убоча. Всѣ села зъ управными полями перенеслись длитого на лѣве порѣче.

Водъ Смольника до Студенного зробивъ-емъ чотырй помѣры гипсометричнй. Показалось, що Сянъ по 39 километровомъ бѣгу обнизивъ свое зеркало лишень о 76·2 м., що проте долина Приотритска нахилилась до пѣвнѣчного заходу еще незначнѣйше, чимъ долина Присяньска.*) Скорѣсть бѣгу взросла однакожь на сѣй просторони, а именно по тѣй одинокоѣ причинѣ, що струѣ Сяну засилились численными притоками, богатыми въ воду, котрыхъ передъ всѣмъ достарчили ему заходнй, лѣсистй убоча группы Ветлинської. Межи сими притоками, котрыми згаданй повыше Магуры водъ себе розграничають ся, вызначилась добре розвинена Ступосянка, що мае свѣй початокъ на полуднево-заходнѣмъ убочи самогожь Галича, Береговска рѣка, котра зносить опады воднй зъ Царинської полонины и Затварницка рѣка, впадаюча у Сянъ въ селѣ такогожь имени. Розказувано менѣ при тѣмъ, що выслѣджена мною пересѣчна скорѣсть бѣгу (35 м. на минуту) побѣльшаееть при высшѣмъ станѣ воды въ пятеро стѣлько. Сплавы ялицевй зъ красныхъ лѣсовъ Комарницкихъ (коло Полониньска) и Троханецкихъ, спущенй на воду въ Смольнику, женуть ся зъ скоростею выпущеной стрѣлы, хотяй дуже часто по дорожѣ розтращують ся. Бучину Отритску, придатну на топливо, рубають проте тамошнй властителѣ лѣсовъ на коротшй плахѣ, кидають еѣ безъ кроводѣвъ въ рѣку и въ сей способѣ сплавлену выловлюють допера десь понизше Солины або Лѣська.

Въ Студеннѣмъ входитъ Сянъ въ проломъ, вытвореный черезъ пѣвнѣчно-заходну кончину Отрита и вершокъ Товсту. Згадана повыше Тыя, послѣдна Магура группы Ветлинської, лучить ся тутъ посредствомъ вершка Корбъ зъ Товстою (740·8 м. в.) и обѣ змушують Сянъ, переляти свои воды у поперечну долину, зъ которой выриваееть до-

*) Высокѣсть зеркала Сяну выносила въ Смольнику 494 м.; въ Хмелю понизше церкви 487·4 м.; въ Затварници, на бродѣ — 449·5 м.; въ Творильнѣмъ, коло двора — 428·16 м.; въ Студеннѣмъ — 417·8 м.

перва понизше Райского и Хревта, и спѣшить до Солины. Въ сѣмъ селѣ, при впадѣ Солинки до Сяну, выносила высокость зеркала рѣки 341 м. Долина Сяну водѣ жерела подѣ Рубанею обнизилась протѣ, на просторони 108 кильметровѣ, о 533·4 м.

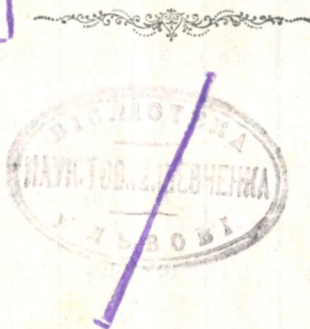
Для лѣпшого перегляду долучаю до мои коротенькои розправки табеляричне зѣставлене довгости и широкости русла, глыбокости воды, высокости береговѣ, высокости зеркала, обнижения тогожѣ и скорости бѣгу въ мѣсцахѣ, де робивѣ-емъ поодинокѣ спостережена.

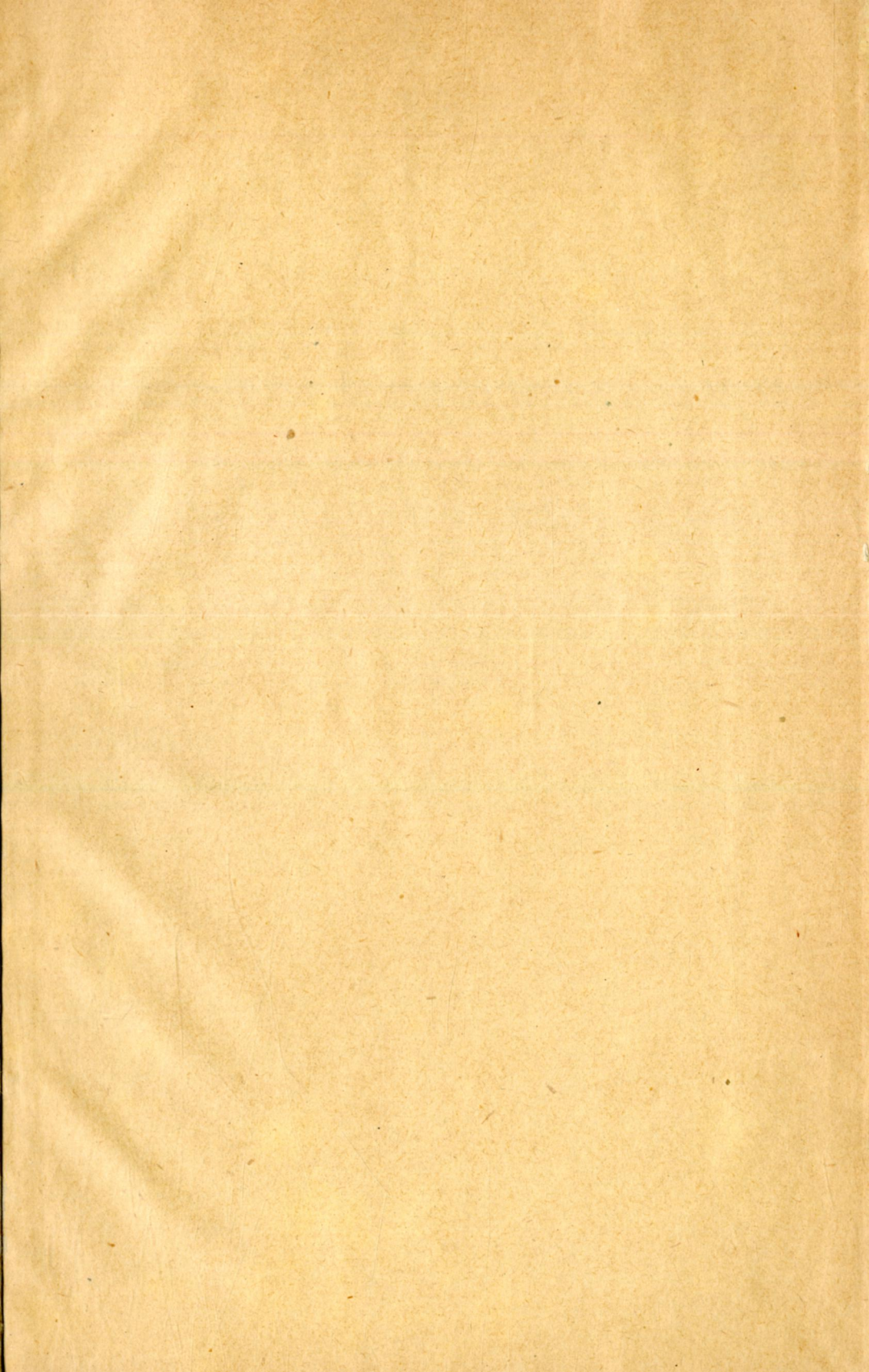
Назва мѣсцевости	Довгость русла въ кильметрахъ	Широкость русла въ метрахъ	Глыбокость воды въ метрахъ	Высокость береговѣ въ метрахъ	Высокость зеркала въ метрахъ	Спадъ въ метрахъ	Скорость бѣгу на минуту въ метрахъ	Примѣтка
Рубань	0	0	0	0	874·4	0	0	30 литерѣ воды на годину
Дѣвче	0	0	0	0	824·2	0	0	ditto
Беніова	10·5	6	0·2	1	719·4	155	6	Дно покрыте гумусомъ
Тарнава выжна	23·8	20	0·8	3	608·3	266·1	8	Перша рѣнь зѣ притокѣвъ
Дзвинячѣ	33·3	22	0·2	4	605	269·4	—	Острѣвицѣ
Дыдіова	42·1	24	0·5	8	570	304·4	16	—
Смѣльникѣ	60·4	24	0·4	16	494	380·4	12	Груба рѣнь въ руслѣ
Хмель	69·2	30	0·6	12	487·4	387	35	—
Затварница	73	26	0·9	30	449·5	422·9	37	—
Тверильне	82·5	48	1	14	428·1	446·3	25	Значнѣ островы. Грубе камѣне
Студенне	86·3	40	0·7	10	417·8	456·6	40	Великѣ островы.
Солина	108·4	42	0·5	10	341	533·9	46	—

Пересѣчна широкость русла на цѣлой просторони вѣдъ жерель Сяну по Солину буде протѣ выносити 28 м.; глыбокость воды при найнизшѣмъ станѣ — 0.58 м.; высокость береговъ — 10 м.; скорѣсть бѣгу на одну минуту до 25 м.

Практичне внесене, яке бы зъ мого выслѣдження по вздовжной долины горѣшнѣго Сяну выплывало, було бы те, що вздовжъ неѣ дала бы ся покласти выгѣдна, дуже поволи взносяча ся дорога комуникаційна межи Лѣськомъ а угорскимъ Усокомъ, котра такъ у взглядѣ торговельномъ якъ не менше и въ стрателичномъ посѣдалабъ далеконосне значене. При готовѣмъ и великомъ на порѣчу нагромажденѣмъ множествѣ будовельного камѣня дала бы ся такожь въ певной мѣрѣ перевести регуляція Сяну на стѣлько, щобы околичне лѣсне богатство бодай вѣдъ Смѣльника правильно сплавляти можна долѣ рѣкою.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 46 115





584219

2005

И 46.115

89.

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

Ш

29492.

29492.

1950